

ה מ א ס ף

לחדש אדר תקמ"ה

א

שירים

לכבוד הר"ב מ"ן נר דורנו י

אשריך עיר ברלין, מומך יא לחס דעת ודרך תבונות,
כלך אדם פטרה, ארץ מלאה חכמה ותבונה לא
תחסר כל בה, תמיד עיני ה' אלהיך בה, בה מלאו החכמים
לחס הסוחרים חכמה. ואם עיירות רבות עשו חיל,
הלא ברלין עלתה על כלם, בעבור האיש העומד
בתוכה כאבן ספיר ופטרה איש מאוד נעלה, ומי כמוהו בארץ
במלא שלם בכל מדע וחכמה? — הוא בחלבים יתקלס ונצבה
אלומתו, הוא בחכמים יתרומוס ואין שני לו, הוא בסוחרים
יתעלה ואין תמורתו, ומי ישמע זאת ולא ידע כי זה האיש **משה**
בר מנחם נר דורנו, פאר עמנו ומוחמד עינינו, שממשה
ועד משה לא קם איש חכם ונכון כמשה? — **אשריכם**
אנשי ברלין, שוכיתם אותו, ואשריך ישראל אשר איש
כזה לחומה ולמוחסה בתוך עדתו. כל איש חכם ונכון יודעי
ספריו יענו אליו בחולות, שיר המעלות, יחדס יאמרו
יחי האיש משה! כי — איש אלהים קדוש הוא!

הביטו וראו כמה דיות נשתפכות, וכל קסותיהם דרוכות
בשיר השירים אשר אל משמעתו שרים — **ושרם**
כל (8) י

כמתב הזה עם השירים שלוחים אלינו מאת הגביר היקר
החכם כמוה"ר אברהם מילרדולח סופר הקיסר יר"ב
והשביענו באהבתו להדפיס דבריו חלה במלך תוך מכתבו
המאסף. דברי המאפים.

כל בנינו מה דבר האיש משה בחבוריו הנקראים כחבי
פילאזאפיה * הטור האחד כופן ספיר ויהלום, דברי
אמת ושלום, והטור השני ישים אור בקרבו, אהלמה ולשם
שבו, בהם נמצא חמדת הלככות ומעשה אבות. ראן מה
שכאר משה בספרו הנעלה על השארת הפש, והשכלתה
הנקרא בשם פידון ** עס הראה מראות אלהים, גלילי וזה
ממולאים, מה יפו פעמיו ומי מערה מימיו? הלא תאמרו
(אם האמת אתכם) מה טובו אהליו, וחו חן אלו, שעד
בה הגענו אל מסכנות מבטחים ועליית מרוחב כהגלות נגלות מור
ואהליות דברים אשר עד הנה היו חתומים וסתומים עד מאד.
עתה חזו כמה מעלות טובות למשה האיש עלינו, יען
קס לחסע לפני עמנו, וכתב לחזק אמונתנו ספרו הנכבד
ירושלים *** שמה, שמה שפת אמת קנה, וכאה לנו
לתמוך בימיו, יען דבריו מותמים ומחזקים כראי מוצק
אצל כל פנה, מיוסדים על אדני פו כתבי קדש מאל אמונה
משוכח ומפואר בידועות שלמות, אבנים יקרות דברי חז"ל
הן הנה, כראותי זה הספר תעלזנה כליותי, לב שמת
כנה יטיח, וברכתי ברוך הטוב והמטיב. ומה נכבד
משה כשעלה לשמים שיאו וישם השן המשפט **** על
לבו, וחקר ודרש כשיטה אלה ומאוצאמה משפטי תורתנו
הקדושה, דברים אשר יעשה האדם וחי בהם, ועמם עיני
העברים יפקחו, ויהנו במשעים לעלות לרצון מרומי ערן,
לרבות ההשכל ולעמוד בסרן, קראו נא אחי אחריו בפה מלא
ענפיה שפיר ואנביה! — מה מולאו דבריו לחין בעטו
עט דודים בהעתקה לחמשה חומשי תורה ****) הלא פי אנים
ברוח, ובכל חכמה ומדע פבלים בטוחו, לא תס לריק
כחו, ביראת ה' הריחו, כגוטר יערוץ לקחו, חיון הרקת
רקחו, הלא זה האיש אשר רוח אלהים בו! — ומה טוב
ומה נעים כנפת אופים, בקחתו בידו את שמן המר, לדרור
מזמור *) ****) הלא הוא ה' תהלים שהעתיק והקריב לפני
פעם בקפל אדירים, כרדים עם כפרים בשיר השירים.

עתה

*) Philosoph. Schriften. **) Phädon oder über die Unsterblichkeit der Seele.

) Jerusalem oder über religiöse Macht und Judenthum. *) Ritualgesetze der Juden.

*****) Die Psalmen. גתיבות השלום.

עתה הדור! אתכם אקרא ועמכם אתוכח כמה מעלות לנו בזכות
 זה האיש ותבדוריו, שאני ואנכי אדבר, מי עשה
 ועם ה' יסעו מורה למתקה? שיסחרו בארץ ויאכלו מטובה?
 שיהיו דשנים ורעננים כאחד מבני העמים? מי עשה וליהודים
 היתה אורה ורוחה, והמה רזניים לפני המלך והשררה ויושבים
 לפני קהל ועדה? הלא זה האיש **משה** אשר העלנו מטיט
 ביום לכבוד ולתפארה! — ועם כל זה ראינו את המראה
 הגדול הזה ולא שערנוהו, לבשנו הדור ולא חשבנוהו —
 עליכם תלונותי, עליכם המדברים משפטים על האיש ועל
 שימו, עליכם האומרים לעם ה' אל תלכו בדרך אתו, אל
 תשתו מי בארו, למה דברתם סרה על איש אשר רוח אלהים
 בו? — למה תשבתו את העם מקפרי? — אל תמנעו
 טוב מבעליו! — דעו מטאתכם אשר ימלא אתכם, לא
 טוב הדבר אשר עשיתם, הלאיש כזה תאמרו עולה ולא
 תדברו רמיה? מי יתן החרש תחריטון ויהי לכם לחכמה! —
 מרגנים כאלה שנתתי ופחד קראתי ורעדה, אמרתי הלא
 ברב שנים חכמה, חכמים אין בישישים תבונה — ידעתי,
 ידעתי כי לא כל עם ה' נוזרו אחור, הקדושים אשר בארץ
 המה האומרים לחכמה אחותי את, והנותנים לתבונה קולם
 הדוברים אמת בלבכם העמלים לילה ויומם לדעת את ה',
 הנועים עד היכן יגיע ידם להשכיל מעשה הטבע, גבורת
 ה' וחכמתו אשר אין לו קבע, ידעתי שהם נתנו עינים שגגידים
משה ידבר ומפתח שפתיו משרים, שבדק כל אמרי פיו
 ואין בהם כפתל ועקש, שחבוריו נחוכים למבין וישרים למואל
 דעת — אבל אותם אשר לא ידעו ויפלא תשכון חכמה,
 ואיזה מקום בינה, ההולכים בחשך ומימיהם לא ראו אור
 האומרים בקול רנה התורה לני למודעה, אף שאינם יודעים
 שחמה עליהם תלונתי — לא זו הדרך אשר תלכו בה, תנו
 כא ראש ושובו אחור לכו נא לפני האיש משה ובקשו ממנו: אל
 נא תשת מטאת עלינו מאשר נואלנו ומאשר מטאנו! הן
 ענות לנו דקתו אולי ישא פטכם, אולי יתפלל בעדכם אל
 ה' להסיר את לב האבן מבערכם ויתן לכם לב חכמה לדעת;
 אז תמלאו כי ה' נתן בלבם חכמה ומפיו יא דעת ותבונה,
 אז תתנו תודה כי ספריו יאפנו לישרים תושיה ומנן להולכי
 תום, ואז תבינו לנצור ארחות משפט צדק ומשרים, אזי
 תאמרו עמנו, אשרי אדם שומע לו לשקוד על דבריו יום יום
 כי בהם נמלא חיים, ומהם יפק רצון מה'

גם אני לא אחשוך פי ומואל שפתי מהביא לאיש כמוהו
 תשורות שורותי, אליו אוביל שי שיר מוזמרת ומירותי,
 מעט דבש מעט זרי עד היכן יגיע ידי, ואם אין הקומץ
 משביע את הארי הלא משה! פתח דברך יאיר כרי ואם
 נא מוא עבדך חן בעיניך לקחת ברכתי ולשעות אל מנחתי חן
 חן אומר לסניך, ואחלה לאחבי מרום יתן את שאלתך ויאריך
 ימך ושנותיך כלכרך, כסא מעלתך ירום עד שמים, ויוסיף
 תת חן בעיני המלך והשרים עד בלי ירח, תרבה המעשרה
 ככפסך וככפש זעיר עבדיך קטון ידידיך, תלמיד
 תלמידך, העבד השואף אל מעלותיך, הנרצע על דל
 שפתיך, האומר אהבתי את אדוני לא אלא חפשי —
 אברתם ן דוד מילדולה סופר הקיסר יר"ה.

זאת היא שירתי השלמה מעטי על הספר ירושלים אשר
 שם משה, לכני ישראל למורשה.

הַדָּרַת יְסוֹד תִּבְל בְּעִז נְאֻדָּרַת.

אוֹצֵר פְּנִינֵי פֶזוּ לְמוֹפֶת אוֹת :

שֵׁם חֵק וּמִשְׁפָּט אֵל בְּחֹר נְאֻדָּרַת.

שִׁרְשֵׁי אֲשִׁיּוֹת דָּת וְגַם פְּאָרוֹת :

עֲפִים וַיִּפֹּס עַל מְרוֹמֵי קָרֶת,

מְתוֹק לְנֶפֶשׁ מִן דְּבַשׁ פִּירוֹת :

הַסִּפֶּת וְקוֹחַ מוֹסֵר וְשִׁים מְשִׁמֶּרֶת !

לְאוֹר בְּאוֹר חַיִּים כְּמַל אוֹרוֹת,

לְקַח לְקוֹחַהּ מִעֶרְפְּלֵי מוֹהַר,

הוֹצִיא יְדִיעוֹתָיו בְּזִיקֵי זֹהַר —

מ ש ל

השלג, האדמה, והנהר.

לפני שבר גאון באיש ינוח, לפני בשלון רום וגבה רוח.

כהנת אברהם

השלג ירד מן השמים ויכס את עין הארץ, ויגבה לבו לאמור: מי כמוני תחת השמים, לכן מראה מחלב ותיכי רצוף בדלח וברקת. ויבן את האדמה אשר מתחתיו ויאמר: היום גלותי את חרפתך כלבשי אותך לבגים תחת אשר עד עתה חשך משחור תאריך.

האדמה לא ענתה מאומה ולא שתה אל לבו. אך כהר הולך מנגד שמע גם שמר את הדבר עד כי בא מועד.

ויהי לעת ההרים והשמש יצא על הארץ ויך בגבורתו את השלג וימס ויהי למים. וכאשר באו מימיו אל הנהר מלאים טיט ורפש ומפיקים אשפתות מונות, וישא הנהר את קולו לקראתם ויאמר: איכה האיש בלשון מדברת גדולות? איכה לבנותך? ואן פנה טהרך? — כן דרך כל דובר גאות. כמקרה השלג יקרה לכלם, רגע יחלפו ואינם — והארץ — לעולם עומדת!

ר - ק

ב

מכתבים

ששמה במאמר על אור כבה וכו' הנדפס בחדש שנת העבר.

מדברינו תתפרש הסוגיא בפ"ק דברכות (דף י"א ע"א) התם תנן בשחר מברך שתיים לפניו וכו' ואמרינן בגמרא מאי מברך? א"ר יעקב א"ר אבשי" יוצר אור ובורא חשך. ופריך לימא יוצר אור ובורא כנה? ומשני כדכתיב ואמרינן.

קאמריין • ופרין אלס מעשה עשה שלום ובורא רע מי
קאמריין כדכתיב אלס כתיב רע וקריין הכל ליטא מעליא
כדי כמי לומא גנה לשא מעליא? — אלס אמר רבא כדי
להזכיר מדת יוס בלילה ומדת לילה ביום • וקשיא טובא
האין קא סלקא אדעתך דמינא ענין אסד בפול • מה לי
יזר אור • מה לי בורא גנה? ותו האין מדמה לי לבורא
הכל וככלל הכל גם רע הנאמר בכתיב, ואין כן בורא גנה
שאין בכללו חשך שכתיב? —

אבן לדברינו ששם אור לחד על השמש ושם בגדה לחד על
הירח והככים המקבלים אורם ממנו, וכשאר השמש
במרומים ח"ע שיהיה יגיע אורו נקרא הזמן ההוא בלשון
המקרא חשך, ובאמרו ולהכדיל בין האור ובין החשך וכמו
שפרשנו, יפה שאל ליתא ובורא גנה כי גנה על זמן החשך והלילה,
והיו ליטא מעליא תחת ובורא חשך ודמיא ממש לבורא הכל
שאר ליטא מעליא, לפי שכלול בו גם בריאת הרע והכי
כמי ובורא גנה, כלול בו החשך והלילה, ואנו מעידים שר
אור שמש להאיר ביום, וברא גנה ירח וככבים להאיר חשכת
הלילה, ומשני אלס אמר רבא וכו' כלומר אי משום כדכתיב
קאמריין שפיר הו מינן למימר יזר אור ובורא גנה דהו
כדכתיב כמי ובורא הכל וכמו שפרשנו, אלס מלתא אחריתא
איכא בין חשך לגנה והיינו כדי להזכיר מדת יוס בלילה וכו' ואי
אמריין ובורא חשך אנו מזגירין מדת לילה ביום, ואם נאמר
ובורא גנה לית בי' הזכרת מדת לילה ביום • וזה נשען על
דברי רבנו משה ז"ל שכתב יש שואלין הלא די בשיאמר מדת
יוס ביום ומדת לילה בלילה? והיו אומר הרב ר" אבי
הרפתי ז"ל שטעם הדבר משום דאמריין בגמרא האי מיבא
דאמר לרבי מי שברא אור לא ברא חשך ומי שברא חשך לא ברא
אור וכו' וע"כ אנו אומרים מדת יוס בלילה ומדת לילה ביום
להודיע שבורא אחד ברא הכל • אלו הן דבריו בקצרה והטעם
פשוט והגון, והיינו דקאמר תלמודא חשך"י שכלל גנה זמן
החשך וקאמריין כדכתיב ליטא מעליא אין בורא גנה עדות
שם בורא אחד לאור ולחשך שגם המינים בעל כרחם מודים
שמי שברא אור ברא גנה, שהרי גנה הוא אור הירח והככים
שמקבלים מן השמש ופשיטא שבורא אחד לשניהן ואנו צריכין
להעיד שם בורא אחד לאור ואור ולחשך גמור שהן שני הפכים
ואי

גאי אפשר להעיד על זה אלא כשנאמר בלשון הכתוב ממש יוצר
אור ובורא חשך • כך נראה לי •

בפתי היין יומל •

שני ל' ה

אל יחמי ישראל וראשיהם היושבים להורות את צדק ה' הדרך
אשר ילכו בה, ה"ה הרבנים המפורסמים המאוריס הגדולים
המזהירים כוכב הקיע בחשכת הגלות המר, איש איש לפי מעלתו
יפדוק ה' קצת שלותו עליהם עד בלי ירח חמן •

שמו גא אדונים הרמזים היושבים על מגדלי הצופים לחוות
בנועם ה' וכטוב עמו! בנאת לפניכם כער עבד
עברי לבקש תורה מפיכם ולשאול מאת כבודכם מענה • משכיל
אכני לחכמה, ארח תבונה אצד • אך משענתכם יסעדני,
עמו ארון גדוד, אתו אדלג שור • תורה היא וללמוד אני
צריך, ואל מי מוקדושים אפנה? — לכלכם אקרא, יחדם
אדרוש, ואשר ימלא ידו להשיבני דבר ויסיק ראון די לקסיר
מעלינו מסוה הכושה, אותו אבדך בקהל עם, ואשא
תשואות מן לו •

הן ידעתם כי סבבנו גוים בלעניהם יקראו מסטין על דבר
מנהג ישראל לקבור את מתיהם ביום מותם • יאמרו
אין זה כי אם חסרון דעת העם, כי במצאו לפעמים בני
אדם נותעלפים עד שיחשבו כל רואיהם (ואפילו הרופאים)
מתים, ועכ"ו יקומו אחר זמן מה מתרדמתם ויחיו שנים רבים •
וכבר קראו בחיל לזנות על היהודים שלא ימירו בקבורת מתיהם
זשינחום לפחות טלשה ימים כמנהגם עד שיבאקו ויולידו רוח
רע לזנוע דעת כי המה מתים וודאים • אמנם אנחנו נשענים
על תורתנו, ונשיב להם דבר, שאמור על איש ישראל להליץ
את מתו והיא משנה ערוכה (סנהדרין דף מ"ו) ולא זו כלבד
אמרו אלא שכל המליץ את מתו עובר בלא תעשה •

והנה זה שנה העברה וחכם נוצרי אחד בברלין כתב וז"ל:
ועל דבר מנהג היהודים לקבור את מתיהם ביום מותם
אין בזה חשש, כי המה קוברים מתים וודאין, לפי שיש
להם

להם בקהלים איש עתי אשר יקראו לו בשם מלאך המחנק ,
והוא מחנק את המתים טרם ירדו שאולה למען היות כפסם
בטוח שקבורים מתים וודאין אשר לא יקומו עוד ע"כ"ל .
ויהי כשמעי את דבריו נשתוממתי ואמרתי עת לעשות לה'
להסיר הקרפה מישראל , לבלתי נהי' חשודים בעיניהם כשופכי
דמים ח"ו . וכתבתי לו אגרת וקראתי עליו תגר , לאמור
שזה מספורי הנסים הטוות לאור הלכה , ואין זה כי אם רוע
לבב , אשר יפיץ דברים דברי הבאי כאלו בין ההמון ,
וכו' . והוא האגרת הנדפס בל"א בהמאסף לחכמת דורשי
לשון עבר , (זונאבש. 10 וייטע. 15 התק"מד) שמה יראה
הקורא את דברי באריכות . וגם השיב לי המכס בל"א אגרת
הנדפס בספר הנדפס מדי חדש בחדשו בברלין (ברלינר
מאנאטשטשריפט פערזארי 1785 , 108 זייטע) והודה לדברי ,
באמרו שלא כתב זאת כדבר ברור , כי אם מפי השמועה
וכו' כאשר יראה מדבריו בספר בל"א . ע"כ דברי הויכוח בין
המכס הוצרי בל"א וביני .

אמנם עתה אלך לדרכי אל גדולי ישראל , והמה יהי'
בעונתי , להתיר לי איזה ספיקות עצומות אשר
נפלו לי בענין הזה , וכדאי הדבר הגדול הזה להכריות עליו
העיון , ולהורות בברור גמור אם כן עושה עם ה' בקבורת
מתים ביום מותם אם אין ?

טרם כל נאיע הקדמה אחת והיא , כי אין קבורת ישראל
בזמן הזה כאשר היתה בימים הראשונים . כי המה לא
חפרו בור בקרקע להשים שם הארון , ולהניח עליו קרקע
ואבנים , כמו שאלו עושים היום , כי אם כל קבריהם היו או
קברות או כוכין , ופרד' השם (מ"ק דף ח" ע"ב) מאי קברות
ומאי כוכין ? א"ר' כוכין בחפירה וקברות כוכין . ופי'
הרמב"ם כוכין שחופרין קברים בקרקע וקברות הוא שנוטין קבר
על גבי קרקע . וכבר ידענו מזה"כ בבא בתרא (דף ק"א)
שכוכין היינו מפירה בכותלי המערה שמניחים שם הארונות ואין
משימין עליהם קרקע , וקברות הוא לפי דבריהם ה"ל בנין
על גבי הקרקע וגם כזה יונח הארון מבלי שום עליו קרקע .
וא"כ היו יכולין לראות כל עת אל הנקברין , כל זמן שלא ביקו
ולא הולידו רוח , אולי יקומו מתרדמתם . דאי לאו הכא
איך יוכלו לפקוד על הקברות . ותניא (משנה ח' מ"ג) שמחות
פ"ח (ח') יואיין לבית הקברות ופוקדין על המתים עד ג' ימים
ואין

ואין חוששין משום דרכי האמורי ומעשה שפקדו א" ויהי עשרים
ומנשה שנים ואח"כ מת, אחר והוליד ה" בניס ואח"כ מת -
ואי הו קבריהם בקרקע וזרורות על גביהם כמו שאנו עושים
היום אי אפשר לפקוד ומ"כש שיקום המת משנתו אחר שלשה
ימים - וא"כ מוכח מזה דאיסור הלכה היינו דוקא בבית ע"ג
הקרקע ומוך לארון, אלא שמניחין המתים בארון ומשמינים
אותו במערה ככך או בקבר ככין ופוקדין עליו עד שלשה ימים
שחם כתעלף, ולפ"ז תמה אי מדוע לא נשאר מנהג אבותינו
הקדמונים בידינו, ובפרט במקום דאיכא חשש שפיכות דמים
ואפילו אחד מני רבבה?

ועוד קשיא לי על המשנה (שמחות פ"י י"א משנה
א") עיר שמתו בה שני מתים מוויזאין את הראשון
ואין מליכין את הראשון ומוויזאין את השני מפני שאמרו
כל המליין את מתו הדי זה מכולו, מדוע לא זכרו
במתניתין דהתם עובר בלא תעשה?

ועוד על הגהת אשרי שהביא המעשה דלעיל ואומר
מי שרואה לגלות את הקבר של מת
ביום שלשה לקבורתו שרי ומעשה באחד וכ"ו,
דמשמע שעד יום שלשה היה קתום, וזה ראשון דבר
שאי אפשר להיות מוכח קתום בקרקע שלשה ימים
מבלי ימות, ושנית הרי משמע בשמחות שפוקדין כל
שלשה ימים היינו ששומרין את המת כל שלשה ימים
לראות אולי יעיר מתרדמתו?

סוף כל סוף הדבר הזה מאוד קשה עלי להעמידו
על כוריו ומי יתן ואדע פירוש כל המשניות האלה!
אמנם זאת לדעת כי אנכי תלמיד השואל, ועל
הרב להשיבני, לא ינאתי להגביר חיללים
ולפלפל עם הגדולים כי ידעת את מך ערכי, וכי
קצר דעת חכמי, ולא באתי עד הלום כי אם
לשאל, לשמוע ללמוד וללמד לאיש אשר ישלך
את דברי חז"ל אחרי גיוו, וזה אענה לו דבר -
והיה האיש אשר ידרכני על בנתני האמת, ויראני
בעוב טעם ודעת איך היו קבורת הקדמונים ומדוע
פקדו על הקברות, ואיך היתה פקידתם, ולמה שנו
האחרונים הבאים אחריהם את המנהג, ומדוע ימיהו
לקבור את מתיהם בקרקע, ולא יפקדו על הקברות
בזמן

בזמן הזה, אותו אכבד בקהל עם, כעבדהשואף כל
המכמה ומחבק אשפתות רגלי החכמים והיראים באמת
הקטן. — * * *

כל מה דעביר רחמנא לטב עביר. *

שבתי וראיתי תחת השמש אל כל החי'. לטוב וטהור
לכסיל וכער יש בטחון בה' אלהינו. כי כן בפייהם
ירצו סלה פה אחד בה' אבטח מה יעשה אדם לי.
אשמה ואראה כרעם כן מטאו ביקוד מוסד זה. ויש יתרון
לחכם מן הכסיל כיתרון אור בהיר בשחקים לאפילה ממוח.
יען האיש ההמוני ישום בה' כסלו למען יעשיר ויקים חילו.
וכסף וזהב עם תענוגות בני אדם ירבה לו. בניו יהיו ככון
לפניו וזרעו מלא הבוים. ואולם לו ינוקה אליו דבר.
בנכסיו שודדי לילה יבאו עליו ויפשטו אדר ממוח
שלמה, או איש אשר נסה בו כספו וזהבו
הלך אל חרץ אחרת ולא שלם לו. אנויותיו פרשו כס בים
התרשים. וה' הטיל רוח סערה בים ותשבר האניה. וכל
אשר בתוכה לשטף מים רבים הניע. רוח המושל כי יעלה
עליו להתעולל עלילות ברשע ידו יפרש על כל מחמדיו אם
שור אם שחית הכל יא. ואותו ישים כבוד תחתיו אסור
במושגים; מות כי יעלה בחלוקיו ויהרגו ממדיו עין בן ובת אח
ואחות. אשת חקו, או רעהו אשר כנפשו. או הכסיל יש
משומם. חובק את ידיו. בשרו עליו יכאב. ירגן באהלו
על מה עשה ה' לי ככה? לשוא שמתי כסלי בו ולשקר מבטתי.
וה' עוין אותי. הציב ימיו כזר לבלעני. אור המתק
לראוי שמש לילה חשך לו. ימונתתה תגת לבו בלא עתו.
ואל שאול ירד אבל וחפוי ראש. כמו פתן חרש יאטס הכסיל
אזנו לא ישמע לקול חכם כשפט עמו. כי כל מעשה ה'
עמו לא משנאתו אותנו. לא כאלה דרכיו למאוס יגיע כפיו.
אשר הפליל מאד ביצירתו. והוא לבדו חלקו בעולמו וכל
פעל למענהו. ואין לאויב יפסד לו? לא כן! אך כל
מעשה ה' הוא לטוב לנו ולהחיותנו. או קל מהרה ינוסו
ינון

*) המכתב הזה הוא ממכתב קהילה מוסר אשר חבר מוקדם בבבלין, ע"י אנשים
וכי הכעיון, ובדי לבב, ובא לידיו ע"י א"י מודיעו שם.
ועבורו נשא תשואות חן לו כי כלו ממתיקים. רבי המאמנים.

יגון ואכזה זהללה יעמוד מהם - אז בהם כושע מרגשות
רעות החוקות נהם - הנה קל מהרה יוציא הכסיל רוחו
וזאת קדוש ישראל יתור - ויאמר חי ה' הסיר משפטי ועותני
ברכני - ואם לא אפוא הקצור קצרה ידו להרבות טובתי -
אז להצילני מרגשות הצרות ולא ייסרני במכות גדולות כאלה:

אתם רעי סורו כל מעל הכסיל הזה ואל תדמו בעונו -
כי דוכר סרה הוא על ה' ויחסה עליו דברים אשר
לא כן - סכו עיניכם בית אחישוב חכרני - וראו כי
הפלה ה' חסיד לו - כמה הפליא מכותיו ויכהו מכה בלתי
סרה - חרב עבר בארצו ויצורו על העיר ויבקייעו אותה
אליהם בחווק יד - ויעלו איש נגדו העירה לשלל שלל ולכזו זו -
וגם אל ביתו באו אנשים מצבא המלחמה אנשים עשוקים בדם
בפש - ומרעם מרוטה לטבח - ויגזלו את כל רכשו וקנינו -
בי גס משכבו מתחתיו לקחו וכתנתו הפשיטו - גס כניו
וגבותיו הנאכזים והנעומים ספיר גזרתם נשאו בסירות דוגה
אל ארץ אחרת וימכרו שם לעבדים ולשפחות ורדו בהם גושיהם -
רעיתו חילת אהבים אשת חן מתבוססת בדמה לרגליו - יען
לא אבתה לחלל בריתה אשר כרתה עמו בימי נעורה - בחרה
מחנק בפשה מות מעצמותה - כל זאת באתהו ועודגו מחזיק
בתמותו - ויאמר חבלים נפלו לי כנעיתים שוט אשים בה' - אז
זהמכות האלה הבני מאהבי - באותו להטיב עמדי - אז
להצילני מרגשות היותר בפלאות שחת בלי - לזה נאות לקרא
בוטח בה' - ועליו דברו בחזון גביאי ישראל והבזמח
בה' אשרין -

ופן תאמרו בלבבכם כי לך האיש הזה יצוק כמו אבן -
לא יתאונן לאבוד מאהביו - וכשרו כחוש לא יחלה
להולם פעם - אל תתנו פיהם לטטף את בשרכם באיש הזה -
כי מי יחוש חזן ממנו לגנעים אלו הלא מיום קדמיהו ברכי
אמו עד עת הויה בו יד ה' - כך רגלו לא נסה הצג על
הארץ מהתענג ומרוך - על בני ביתו חסה עינו לחמלה
ויבטלם לכל כושל המוגע בהם כמוגע בבבת עינו - ואין ברגע אחד
יהפך לאכזר - ויעצים עיניו מראות - ויבכיד אזניו משמוע
זעקתם? חי ה' כי קול יללתם ירדו אל חדרי בטנו - ומאחבתו
ומחמלתו עליהם יתן נפשו כפר נפשם לו יחפזו בה יריביו -
אך נגעורו גדלוהו התורה והמכמה ויבין בספר ושום שכל -
חקר והבין כי חנון ורחום ה' ומטיב לכל בשר - כפי אשר
תשיג

תשיג יד האדם לקבל שפעת טובתו : והנה הדבר המשלים
אותנו ואת אודותינו יקרא טוב . ולעומת זה יקרא רע הדבר
אשר יהיה לנו ולאודותינו לחסרון : ומדעתינו כי ה' למעשה
ידיו יספוק כמאמר המשורר ישמח ה' במעשיו ומתוך השמחה
תולד האהבה : וידיעתו סובבת כל מקרה ופגע אשר יקרה
לכל דבר . ואם כן הוא דופי נתן בה' אם נחשבהו לכילו :
ירע עיניו לתת לבדואיו הנאהבים לו די מחסרם .

ואחרי אשר הודעתיו את כל זאת . תדע כי ה' חפץ חסד
להטיב לבדואיו . ואיך נכזב בעצמינו לחפץ ה'
נבואות לחשב מחשבות ברע כי נהפך לאויב לנו אין זה כי אם
רוע לב . אך נשים כסלנו בו כי הוא טרף וירפא . יך
ויחפש . ויהיו הרעות סבות לטובות אשר יגיעו לנו על ידם .
ועל דברת בני אדם לאמר הקצור קצרה ידו מפדות ולא
יכאיבנו ? בדנא תאמרו להון . הלמענכם יעתיק
צד ממוקומו ? מי עמוד בסוד אלהים ויגיד לנו מה הוא
הטוב לנו ? הלא לה' לבדו נתכנו עלילות . והוא יודע
דרך עמנו . מה ייטיב לנו באחריתנו :

ולדבריהם האלה יסכימו מאמרים רבים מדברי רבותינו ז"ל .
זה אשר חותי בחפזי להעלות על ספר . מאמר
אחד מוקומו בב"ק ע"פ ל"ח . רב שמואל בר"י שביבא ליה
ברתא כו" אמר להו מאי אית לי גבי נחמתי דבכלאי דגידופא
היא . דאמרי מאי אפשר למעבד הא אפשר למעבד עבדו .
הנה ראה עולא כי המה יחשבו הרעה אשר הפגיעה' בנו לרעה
מוחלעת . ותהי זאת נחמתם מי יכול לדון עם מי שתקיף
הימנו . וירע בעיני עולא דברי המנחמים ויחשבו לבידוס
על טובת ה' . וילך לו לבדו אל רב שמואל לנוד לו ולנחמו .
והיה סוף דבריו בנו של רבינו אם כשרה היא וראוי לזאת
ממנה דבר טוב על אחת כמה וכמה דהוה קיה ע"כ . הורה
בזה כי יודע ה' בנים אשר יקומו מאחרי בתו יבאזו את ה'
ויכזרו לבשת והיה בזה קלון גבאי לרב שמואל לכן לקח אותה
אלהים יען נכבד מות בכבוד משים בקלון . והיה מותה
סבה להציל אותה ואת בית אביה ממוקש רע ממנו :

ועוד אעמידך על מאמר יותר נפלא במדרש וירא אלהים
אח כל אשר עשה והנה טוב מאוד זה המות . הורו
בזה חכמינו אשר להם החכמה למורשה כי גם המות אשר
משכנוהו

שכנחנו לרע אין מר ממנו • הוא רק לחסרון בינתנו אבל
באמת מתת ה' היא לטוב לנו •

קהלת מוסר שער ג

חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה •

התלאות המוצאות את האדם יפרדו לארבעה ראשים •
מהם (א) מאורעות נמשכות לטבע • הקרות
אותנו בשגם אנחנו נשר • קרואים מחמר היום ונפסקים • (ב)
ומהם אשר יסודם ברוע המדות אשר בחרנו בהם • ולולי
הסכלנו עשו • לולי המרנו רע בטוב ועזב ברע •
לא מנאנו כל הרעות האלה • (ג) ועוד בה שלישיה •
והם הרעות אשר ישיגו את איש אלהים תם וישר וקור מרע •
כי ישטמנו אנשי ומרי ויארבו לדמו • (ד) ולא נופל מאלה
דברי המזר והמריבה אשר לא נמלט מהם • כי יתחלפו דעות
בני אדם השוכנים סביבותינו • זה אומר בכה וזה אומר בכה
מנל חלוק מוניהם ותמורת מדותיהם •

והנה ממצות השם עלינו שנטה את שכמנו לסבול את עול
הצרות המתרגשות • וכדום לתועות • ואם יתלונן בן
אדם על הרעה אשר מנאתהו • על ה' תלונתו ועל השגחתו •
ומלכד שזה חטא ומרי עגום • מה טוב לגבר ומה נעים כי
ישא עול אשר כטל עליו ולא יחטא בשפתיו • יקל מעלינו משאו ולא
יכבד מנשאו • ימיתקו מרורות לום התרעלה אשר שתינו ולא
נקון בחיינו •

סורר נא מעל איש נדכא וככא אשר יהפך בחליו החלי הרע
ונאמן והכאב האכזש אשר יקרא לו בשם החלי הנפל •
לולי תמושו לעזרתו • כי עתה יוסיף להכות את בשרו מכה
רבה • ימרט שער ראשו • ישחית מאיש מראהו • ובשרו
ישרט שררט • ראה כי הוסיף יגון על יגונו • הוה על הוה
שבר על שברו רבות היו אנחותיו • והוא הרבה לדאבה
נפשו אולי מנא עזר ותרופה לחליו • ועתה דעו בראשו • ידיו
שפכו את דמו או קרבו את קלו •

התלאות הטבעיות הן אלה אשר קשר ה' אלהים בקשר
אמין אשר לא יתקע עם עסקי בני אדם מוצאיהם ומוצאיהם •
ואם על אלה תלונותיך לכה נא ונזכרה • אם לא פיד יענה כי מתני
מספר

מספר המה • קום נא ענה בי ! מדוע תדבר כאלהי ? על
חרדת את כל החרדה הזאת ? הלא תענה על חולשת
יונקי שדי • והעצב בהולדם • על היגון כמות אנשי שלומי :
ועל כתי אשר יעובני בימי זקנה ושיבה • הודי אשר יהפך
למשחית • ועל המות הזה אשר יהיה בעוכרי • כי שאר
הרעות אשר ימצאוך כל ימי היותך על האדמה : הם או עויבת
הבלי הקנינים המדומים או הן אלה אשר הגיעו עדיך לסכלותיך
ורוע מעשיך • ויחדך היתה זאת לך • גם כל חלי וכל
מזדא אשר יבאיוך : על הרוב אתה הכשלת את כחך • אם
כי חוללת ולא שמת אל לב לשמור רגליך מדמי • או ודוך
לכך השיך לדגן עצמותיך : הלכת אחרי הכל תענוגות בני
אדם והמה אך למותר • בלו בשריך ועורך : שברו עצמותיך •

ראיתי ונתון אל לבי כי מכל התלאות אשר נשאת את שמותם
עלי פוך : אין בהם רע ומר ומיתתנו ומות אנשי
בריתנו • הן הנה ישתרגו יעלו על צוהרינו • ואמין לבן
בגבורים ירכן תחת נושאם • אכן נקל עלינו לשאת את מעמס
שאר הדעות אשר זכרת וגם איש כנב אל יחת מהמונם •

וד שנים רבות שכחתי את כל התלאות אשר מצאוני ואני רך בשנים
גמל עלי אמי • ויהיו מה : ומדוע אוסיף לדבר ממעשי
הטף ואדותיו ? הלא אין בהם תבונה ולא מחכמה יעשו את
כל מעשיהם • ומה יתן ומה יוסיף לנו בחפשינו אמותחת מדות
הסכלות • אם יכבול אנוש עלו בטרם ידע קרא אביו ואמו
אם אין ? מי נתן ליונק דעת ומזיונה ? הלא התאוה לבדו
תמשול בו ותרגיש את כל מעשיו מקשנם עד גדולם •

לא • • • • • הנבוע לבדו הרים יד להכות את משיקתו
בעורו יונק את שדי • ואולם הלא ואפסנו עוד התנחם
על הדבר ההוא באמת : והתודה את אשר חטא • ומי פתי
יקור הנה לעשות כמעשה הקיל באולתו ?

נפלא ממני יורי יושבת על האבנים וחבליה : לא אדע
עז כמה תכבד היגון עליה • ואולם אשובה אראה
כי לא תכבד מנשא • בדלותי אלמנה עזובה ועזורה תסור
את בגדי אלמונות ותלקח לאיש אחר • או בהמות שדי וחיתו
ארץ יתלדו למשפחותיהם : ואין מחריד את כל החרדה הזאת •

אבינה באיש זקן ושיבה : ולא מצאתי בו כל הרעות האלה
אשר אמרת • כי כל עוד יעובנו כחו ותתגבר
החולשה

החולשה עליו : כן תופר האכזבה ולא יוסיף להרגיש את
מכאוביו . ובלעדי זאת יערב עליו חיו בראותו כי האריך ימים
על האדמה : לעמת כל תחלואיו אשר חלה ה' בו . לא
תאכז כפס וקן ושבע ימים כי אם על כשותו למוות . וקול המות
הדופק על פתחו יבעיתנו יותר מאיש צעיר לימים . ואולם אם
נעדר ממני אהב או אם : אז או בן או אשת חיקי . רע
עלי המעשה אשר נעשה עמדי . ידה היתה בי ונגפה את לבבי :
הנחת הרך והענוג אשר בקרבי . ולולי יתחזק לבבי ויתאמץ
לקראת הרעה הזאת : כמעט כבדה מנשוא .

א תעלה ארכה לפעם וחבורה אשר בגוף חזק ובריא
אולם . חולי אם היתה בגוף נדכא וכבאב חין מזור
לחלי . כן הדבר בפצעי הכפס . איש חזק מושל ברוחו :
יתאמץ ויריס ראש לקראת כל התגות האלה . שבע יפול צדיק
וקם . כקנה תנוד בניס אנה ואנה תכנן ראשה לקראת רוח
סועה וסער עד עברו . גם כל משברי הים וגליו עליה יעבורו :
ואחר תקום ותתיצב כמו נד . לא כן חסרי הלב כי אם כמוך
אשר תדפנו הרוח כן יחגור . ימיקו ברע אשר ימצא אותם ויכלו
ולא יוסיפו קום .

מה תתאונן הגבר מה תתלונן על ה' . כי לקח את אשת
חיקיך . ואתה כי כרת את דודך לה' . הלא ידעת כי
מות תמות ? ה' נתן לך את מחמד עיניך וה' לקח . שא
אליו כפיך והודה לה' חסדו על הימים האלה אשר נתן לך
תאות לבך . שאולה היתה אתך מאת ה' אלהיך : ועתה מלאו
ימיך . והנחש בא לקחת ומדוע ירע לנכדך בשלמך את נשייך ?
לכך יהמה מי הגיד מראש כי קרב קצה ? מי האמין כי
תלקח מאתי בזמן קצר ?

ומדוע לא האמנת ? מי הגיד מראש כי ימים רבים
תהיה לך כאין פרץ ואין נוחה ? לא וחשוב את כל
הטוב אשר גמלך ה' אלהיך מעודך עד היום הזה לעמת הרעה
הזאת פלס מעגל דרכיך את הטוב ואת הרע אשר עשית .
ואחר כן משפטים תדבר את ה' אלהיך :

ובלעדי זאת לו מלא ה' משאלותיך . אתה ירדת עם יורדי בור
והיא עודנו חיה . הבאלה קרה תלונתך ? ומה
יש לך עוד לזעוק ? מה עבקם מזלעדי אחת נשתי אלה . כי
אם שאלת מאת ה' אלהיך לשכול שניכם יום אחד . מי ה'
די לא מנחמה שאלת את זאת :

ג תולדות גדולי ישראל .

ד תולדות הזמן יפקד מקומם .

ה בשורת ספרים חדשים

מ ו ד ע ה

הן נשאלו 'נשאלנו מאת אנשי בריתנו היושבים בעריסו
הרחוקות מעירנו פה , להרחיק עוד את גבול חתימת
הפרענוע וראיין . על סדר התפלות מבל השנה
עם תרגום אשכנזי . כי קבענו עד ר"ח ניסן
הבעל , בהמודעה הראשונה אשר הוצאנו לאור ע"י הדפוס
זה כארבעת חדשים , אמרנו שם , כי אם תעבור העת
הזאת יוקר מקחו , והיה כל הבא לקחת אותו והוא לא עבר
על הפקודים ויוסיף ממישיתו עליו , והאנשים האלה אנשי
בריתנו הנזכרים זעקו עלינו לאמור : הן זה ימים מעטים
אשר באה עלינו השמועה הזאת כי רב הדרך , ואין עוד
לאז ידנו להביא אל המלאכה מלאכת הקדש , כי הזמן קצר
והמלאכה מרובה לאסוף החתומים מסביבותינו , ולמה נגרע
משאר אחינו ?

לכן הוצאנו לתת רשות בזה לכל מי אשר ידבנו לבו לבוא
על החתום עד ר"ח תשרי הבע"ל ויהיה שכרו בידו
לבלתי שלם כי אם המחיר הראשון , הוא א"ר ר"ט ס"ת
גדולים פרייטש קוראנט (Mithr. I. 8 Gr.) . ברלין יום
ו' כד" אדר תקמ"ה לפק .

חברת הכור נערים .

